

BIJZONDERE SPINNEN IN BELGISCH BOSRESERVAAT OP BOOGSCHEUT VAN NEDERLAND

Jorg Lambrechts * & Marc Janssen **

* *Zuurbemde 9, 3380 Glabbeek, België* (jorglambrechts@hotmail.com) (jrlambrechts@arcadisaeolus.be)

** *Weg naar Ellikom 128, 3670 Meeuwen, België*

ABSTRACT

An inventory of the forest reserve Teuvenenberg in the eastern part of Flanders and close to the Dutch border is discussed. Two species new for Flanders were found: *Aculepeira ceropegia* and *Troxochrus nasutus*. Species which deserve special attention are *Dipoena melanogaster*, *Eperigone trilobata*, *Glyphesis cottonae*, *Gonatium hilare* and *Philodromus praedatus*. The most common species were *Coelotes inermis* and *Coelotes terrestris*. Possible occurrence of these species in neighbouring forests in the Netherlands is suggested.

Key words: *Aculepeira ceropegia*, Belgian spider fauna, *Coelotes inermis*, *Coelotes terrestris*, *Dipoena melanogaster*, elector fall, *Eperigone trilobata*, *Glyphesis cottonae*, *Gonatium hilare*, *Philodromus praedatus*, *Troxochrus nasutus*.

INLEIDING

De voorbije jaren zijn beheerplannen opgemaakt voor vijf bosreservaten in het oostelijk deel van Voeren (Vlaanderen, België), waarbij ter onderbouwing van de beheervisie uitgebreid onderzoek uitgevoerd is naar vegetatie, vogels, vleermuizen, dagvlinders, sprinkhanen, loopkevers, diverse families xylobionte (houtbewonende) kevers, spinnen en mieren. De beheerplannen zijn opgemaakt door milieu-adviesbureau ARCADIS AEOLUS, in opdracht van het Agentschap voor Bos en Natuur (Vlaamse overheid).

Over het onderzoek naar de spinnen in twee bosreservaten in 2004, met name Konenbos en Vrouwenbos, is gerapporteerd in de Nieuwsbrief van de Belgische arachnologen, Arabel (Lambrechts & Janssen, 2007). In 2006 was het de beurt aan de bosreservaten Veursbos, Teuvenenberg en Broekbos. Een uitgebreid verslag van het spinnenonderzoek zal verschijnen in Arabel, maar in deze bijdrage willen we het hebben over Teuvenenberg, vermits dit wel erg relevant is voor Nederland. Dit zeer waardevolle hellingbos te Teuven ligt namelijk op slechts 100m in vogelvlucht van de Nederlandse grens. Het wordt enkel door een (ecologisch interessant) braakliggend terrein ‘gescheiden’ van het Bovenste Bos in Nederland.

METHODIEKEN

Spinnen zijn vooral onderzocht middels vier reeksen van twee bodemvallen. Kleinere aantallen zijn bekomen via een eklektorval (fig. 1), een raamval, lokvallen voor kevers en handvangsten, wat wel veel bijkomende soorten opleverde.

RESULTATEN

Zeven maanden onderzoek (begin april – eind oktober 2006) in Teuvenenberg leverde 105 spinnensoorten op, waarvan niet minder dan 14 soorten opgenomen zijn in de Vlaamse Rode lijst (Maelfait *et al.*, 1998). Een ecologisch erg bijzondere soort is *Glyphesis cottonae*, een soort van veenmostapijten in natte heide die slechts van twee plaatsen in België bekend was (met uitsterven bedreigd in Vlaanderen). Het gaat wellicht om een zwerver gezien er maar één individu is bekomen en de geschikte biotoop niet aanwezig is in het bos. Ook *Dipoena melanogaster* en *Philodromus praedatus* zijn zeker het vermelden waard. De twee in aantal dominante soorten zijn de Leemtrecterspin (*Coelotes inermis*) en vooral de Gewone bostrecterspin (*Coelotes terrestris*), ook Rode-lijstsoorten.

Faunistisch meest interessant is dat er twee nieuwe soorten voor Vlaanderen zijn gevonden: de Eikenbladspin (*Aculepeira ceropegia*) en *Troxochrus nasutus*. *Gonatium hilare* wordt hier slechts voor de tweede maal in Vlaanderen vastgesteld maar blijkt uit zeer recent onderzoek (winter 2006 – 2007) vrij talrijk verspreid in de oostkantons (Wallonië), waar onze waarnemingen in vogelvlucht enigszins bij aansluiten. Daarnaast is ook *Eperigone trilobata* vermeldenswaard. De soort is in 1999 nieuw voor België gevonden in de Mechelse heide te Maasmechelen (Lambrechts *et al.*, 2002). Sinds is ze op tal van plaatsen verspreid over heel België en in de meest uiteenlopende biotopen (in uitgestrekt bos, op akker, in stedelijk milieu) gevonden. Het is een Amerikaanse soort die blijkbaar zeer sterk in opmars is.

We bespreken de meest bijzondere soorten nog even in detail.

Aculepeira ceropegia (Wlk.)

De Eikenbladspin is een onmiskenbare wielwebspin (Araneidae), door het abdomen dat zowel vooraan als achteraan puntig is en een typische dorsale tekening heeft. In Nederland zijn enkel drie waarnemingen uit de 19de eeuw bekend en in Engeland slechts een waarneming uit de 19de eeuw. In Zuidoost-België zou de soort niet zeldzaam zijn. De soort is vooral in (Middel)gebergtes van Midden-Europa algemeen, noordwaarts tot Zuid-

Figuur 1. Berkenstam met eklektorval. Foto J. Lambrechts.

Noorwegen en Zuid-Finland (Roberts, 1998). Gaat het hier om een ‘koudeminnende’ soort die langzaam verdwijnt onder invloed van klimaatsopwarming?

Wij vonden de soort op 10 juli 2006 talrijk in een grote ruigte (braakliggend terrein met dominantie van Kale jonker) ten oosten van Teuvenenberg (fig. 2). Dit perceel ligt tegen de Nederlandse grens, zodat de kans groot is dat deze soort toch nog in Nederland voorkomt! Een erg belangrijke waarneming dus en blijkbaar ook een flinke populatie. Volgens Roberts (1998) komt de Eikenbladspin voor op laag struikgewas en hoge kruidenvegetaties zoals in bergweides en op kalkgrasland.

***Gonatium hilare* (Th.)**

Deze soort werd voor het eerst ontdekt in de Dendervallei (Oost-Vlaanderen) in het natuurreservaat “De Wellemeersen” te Denderleeuw (1 mannetje in een malaiseval tussen 14 en 21 september 2002). Gerichte zoekacties in de Oostkantons vanaf augustus 2006 resulteerden tegen eind april 2007 in 16 nieuwe vindplaatsen! Daarmee is aangetoond dat *G. hilare* in die regio wijd verspreid is, zij het in kleine aantallen (Alderweireldt *et al.*, in druk). Alle exemplaren (vooral wijfjes) werden bekomen door klopvangsten op sparren, zowel op jonge aanplant als op oude bomen.

De soort was eerder al bekend uit de Duitse kant van de Hoge Venen. In deze regio komt de soort dus op diverse plaatsen aan beide zijden van de Duits-Belgische grens voor. De soort is nog niet in Nederland noch in Groot-Brittannië gevonden. Overwegend heeft de soort een Centraal en Zuid-Europese verspreiding.

We vingden in Teuvenenberg een mannetje in de tweede helft van oktober 2006 in de eklektorval.

***Troxochrus nasutus* (Sch.)**

Deze soort is in mei 1994 voor het eerst in België gevangen, een wijfje bij een sleepvangst in oevervegetatie langs een riviertje te Achouffe (Prov. Luxemburg) (Janssen, 1994). Baert (1996) vermeldt geen andere waarnemingen voor België.

In Teuvenenberg zijn twee wijfjes gevangen met een eklektor in de tweede helft van mei 2006, op een boomstomp op een kleine open plek.

We vonden *T. nasutus* ook vrij wijdverspreid in het Veursbos: vijf dieren in april 2006, waarvan vier op boomstammen (in een mestval en de eklektor) en slechts een exemplaar op de bodem in een fijnsparrenbestand zonder ondergroei.

NIEUWE SOORTEN VOOR NEDERLAND TE VERWACHTEN ?

Troxochrus nasutus en *Gonatium hilare* zijn nooit in Nederland gevonden en de Eikenbladspin (*Aculepeira ceropegia*) is nooit meer gemeld na Van Hasselt, dus niet meer na 1891. Toen waren er vermeldingen uit Gelderland (Arnhem, Groesbeek) en Noord-Brabant (Oirschot). Opvallend is dat hij bij recente grote gekend zijn.

Figuur 2. Braakliggend perceel met Kale jonker ten oosten van Teuvenenberg, waar *Aculepeira ceropegia* is gevangen. Foto J. Lambrechts.

Het is zeer waarschijnlijk dat gericht zoeken met diverse methodes (o.a. eklektorvallen) in inventarisaties in Noord-Brabant blijkbaar niet gevonden is (pers. mededeling P.J. van Helsdingen).

Op geringe afstand van de Nederlandse grens komen dus drie soorten voor die momenteel niet van Nederland aanpalende gebieden in Nederland (Bovenste en Onderste Bos, Vijlenerbos) meerdere nieuwe spinnensoorten voor de Nederlandse fauna zal opleveren! Deze bossen zijn immers ecologisch zeer waardevol, afgaande uit het voorkomen van o.a. Hazelmuis, Wilde kat (Mulder, 2007) en Everzwijn.

Een stameklektor blijkt overigens onmisbaar als men een bos volledig wil bemonsteren op zijn spinnenfauna. We vingen er in Teuvenenberg 46 spinnensoorten mee, waarvan 33 soorten niet met bodemvallen zijn bekomen. Hieronder bevindt zich een aanzienlijk deel van de meest bijzondere soorten uit het onderzoek !

REFERENTIES

- Alderweireldt, M., H. De Koninck, L. Van Keer & M. Janssen (in druk). *Gonatium hilare* Thorell, 1875 (Araneae, Linyphiidae), nieuw voor de Belgische fauna. – Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging 22 (3).
- Baert, L. 1996. Catalogus van de spinnen van België. Deel XIV. Linyphiidae (Erigoninae). – Studiedocumenten van het KBIN. Nr. 82. Brussel.
- Helsdingen P. J. van 1999. Catalogus van de Nederlandse spinnen (Aranea). – Nederlandse Faunistische mededelingen 10: 1-189.
- Janssen, M. 1994. Vier nieuwe spinnensoorten voor de Belgische fauna. – Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging 9 (3): 82-83.
- Lambrechts, J., M. Janssen & F. Hendrickx 2002. Vier nieuwe spinnensoorten voor de Belgische fauna. – Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging 17 (3): 74 - 79.
- Lambrechts, J. & M. Janssen 2007. Onderzoek naar de spinnenfauna van 2 bosreservaten in Voeren (Limburg): Konenbos en Vrouwenbos. – Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging 22 (1): 1-15.
- Maelfait J.P., L. Baert, M. Janssen & M. Alderweireldt 1998. A Red list for the spiders of Flanders. Bulletin van het K.B.I.N. 68:131-142.
- Mulder, J. 2007. Met fotovallen op zoek naar de Wilde kat. – Zoogdier 18 (1): 3-7.
- Roberts, M. J. 1998. Tirion spinnengids. Vertaald en bewerkt door Aart Noordam. – Tirion, Baarn. 397 blz.

